

الله اکبر من الله أكبر

آر. پاورپوینت
کتابخانه مجاز پاورپوینت

تهیه و طراحی فایل های آموزشی

تماس : 09191919755

بسم الله الرحمن الرحيم

تحلیل محتوای کتابهای درسی
دوره ابتدایی (۲)

• مفهوم کتاب درسی از نظر یونسکو

Slide 5

• نقش کتابهای درسی (اسلاید ۶-۸)

Slide 6

• آگاهی معلم نسبت به کتاب درسی

Slide 9

• ساختار و ویژگی های کتاب درسی

Slide 11

• قسمت مقدماتی کتاب

Slide 12

• قسمت میانی کتاب (اسلاید ۱۳-۱۶)

Slide 13

• قسمت پایانی کتاب

Slide 16

• اهداف آموزشی کتاب درسی

Slide 17

• تئوری نمایش عناصر مریل (CDT)

Slide 18

• تعریف محتوا

Slide 20

• انتخاب محتوا (اسلاید ۲۱-۲۳)

Slide 21

• معیارهای انتخاب محتوا

Slide 24

• مدل معیارهای انتخاب محتوای برنامه درسی

Slide 25

• ارتباط محتوا با هدف

Slide 26

• ارتباط محتوا با واقعیت های جامعه

Slide 27

• ارتباط محتوا با ویژگی های سنی

Slide 28

• نمودار توسعه علاقه (و شناخت) کودکان (مورسیون)

Slide 29

• ارتباط محتوا با ویژگی های جنسی

Slide 31

• ارتباط محتوا با نیازهای فردی

Slide 32

• اعتبار

Slide 33

• اهمیت

Slide 34

• تعریف تحلیل محتوا

Slide 36

• ویژگیهای تحلیل محتوا

Slide 38

• مراحل تحلیل محتوا

Slide 39

• کاربرد تحلیل محتوا

Slide 41

• بررسی میزان درگیر شدن یادگیرنده با محتوای کتاب

Slide 42

• انتخاب نمونه به منظور بررسی محتوا

Slide 45

• مراحل تجزیه و تحلیل محتوا

Slide 51

• تکنیک : فرمولهای خوانایی - ابزارهای فهرستی

Slide 52

• عوامل موثر در طراحی و تهیه کتابهای درسی

Slide 55

• ویژگی های مطلوب کتاب درسی (طرح ۲۰ معیاری)

Slide 59

• ارزیابی سطح خوانایی متون

Slide 61

• فرمولهای تعیین سطح خوانایی

Slide 62

• سازماندهی محتوا

Slide 63

• ملاک های سازماندهی محتوا

Slide 64

• اصول توالی و سازماندهی محتوا از نظر تیم وتلینگ

Slide 65

• ویژگی های سازماندهی محتوا از نظر رونالد دال

Slide 66

مهارت تحلیل محتوای کتابهای درسی نیازمند داشتن دانش و مهارت در دو زمینه :

« برنامه درسی » و « روش تحلیل محتوا » است که هر کدام از این دو دارای مباحث گسترده نظری است .

۱- ارائه مباحث به صورت کاربردی و با حداقل مباحث نظری در دو حوزه برنامه درسی و تحلیل محتوا .

دو اصل مورد توجه

۲- سازماندهی مباحث با توالی ساده به مشکل

هدف کتاب آشنایی دانشجویان ، معلمان و مربیان با ساختار ، ویژگی های کتاب درسی دوره ابتدایی و روش تحلیل محتوا است تا با کاربرد این روش ، توانایی تحلیل محتوای توصیفی و ارتباطی کتابهای دوره ابتدایی را کسب کرده و قادر باشند از این روش در بهبود فرایند آموزش استفاده نمایند .

کلیاتی درباره ی کتاب های درسی

❖ **کتاب درسی :** وسیله اصلی یادگیری است که برای دستیابی به مجموعه ی خاصی از نتایج آموزشی طراحی شده و از متن ، تصویر و یا متن و تصویر تشکیل شده است ، و به طور سنتی مجموعه چاپی مجلدی است که آسان سازی توالی یادگیری را هدایت و راهنمایی می کند .

تعریف یونسکو
از « کتاب درسی »
و « مواد یادگیری »

❖ **مواد یادگیری :** هر شکلی از رسانه است که یک طرح یادگیری را حمایت کرده و اغلب برای کمک به کتاب درسی مورد استفاده قرار می گیرد . برخی از مواد یادگیری عبارتند از : کتاب های کار ، بازی های آموزشی ، نوارهای صوتی و تصویری ، پوسترها و متون کمکی برای .

کتاب درسی مهمترین ابزار یادگیری و رسانه های آموزشی دیگر حول محور کتاب درسی قرار دارند .
در حقیقت کتاب درسی نقش محوری در فرایند یاددهی - یادگیری دارد .

نکته

برخی آگاهی‌ها که انتظار می‌رود معلم از کتاب درسی داشته باشد عبارت است از :

آگاهی‌های ذکر شده وقتی در عمل می‌تواند مورد استفاده معلم قرار گیرد که ایشان دارای مهارت تجزیه و تحلیل کتاب درسی نیز باشد. در این صورت است که او می‌تواند کارایی کتاب درسی را از طریق شناخت عناصر، ارتباط عناصر با هم و مطابقت با ویژگی‌های مخاطبین افزایش دهد.

۱- محتوای علمی

۲- عناصر کتاب درسی چون : اهداف ، متن دروس ، تمرین‌ها و فعالیت‌های یادگیری

۳- روش سازماندهی عناصر در کتاب درسی مانند : توالی ، انسجام ، توازن و ...

۴- چگونگی ارتباط عناصر با هم مانند : ارتباط اهداف با متن و یا بالعکس

۵- روش و یا روشهای تدریسی که محتوای کتاب بر اساس آن سازماندهی شده است

۶- روش یا روشهای ارزشیابی از آموخته‌های دانش آموزان

۷- نتایج غیرقابل انتظاری که احتمالاً از تدریس کتاب به وجود خواهد آمد

منظور از یک واحد یادگیری با توجه به ساختار کتاب یک بخش یا یک فصل است. بر این اساس یک کتاب ---> از چند بخش .
هر بخش ---> از چند فصل و هر فصل ---> از چند درس تشکیل شده است .

قسمت میانی کتاب

باید توجه داشت در برخی از کتاب‌های درسی خصوصاً در دوره ی ابتدایی از این قاعده تبعیت نشده و کتاب فقط از چند درس تشکیل شده است و تقسیم بندی های دیگری همچون فصل و بخش در کتاب درسی وجود ندارد .
مثل کتاب ریاضی پنجم ابتدایی.

ج (قسمت انتهایی درس : جمع‌بندی، نتیجه‌گیری، مروری کلی بر نکات مهم و ارائه تعاریف مفاهیم اساسی دروس می‌تواند در قسمت پایانی آورده شود . همچنین این بخش از کتاب درسی محل مناسبی برای خودآزمایی‌ها، پرسش و فعالیت‌های تکمیلی به منظور تعمیق یادگیری است .
ارائه تمرین‌ها،

قسمت پایانی کتاب

➤ قسمت پایانی کتاب درسی تشکیل شده است از پیوست‌ها، منابع و ماخذ، واژه‌نامه‌ها، نقشه‌ها و جداولی که در طول سال تحصیلی مورد استفاده قرار می‌گیرد .

محتوا

سوال

ضرورت و اهمیت انتخاب محتوا در فرایند برنامه ریزی آموزش رسمی و غیر رسمی

- مسئولیت تدریس را بر عهده دارند .
- به منظور راهنمایی یادگیرندگان در تهیه و انتخاب مواد و منابع مطالعه و یادگیری بیشتر
- ارائه نتایج بررسی خود برای اعضای کلاس

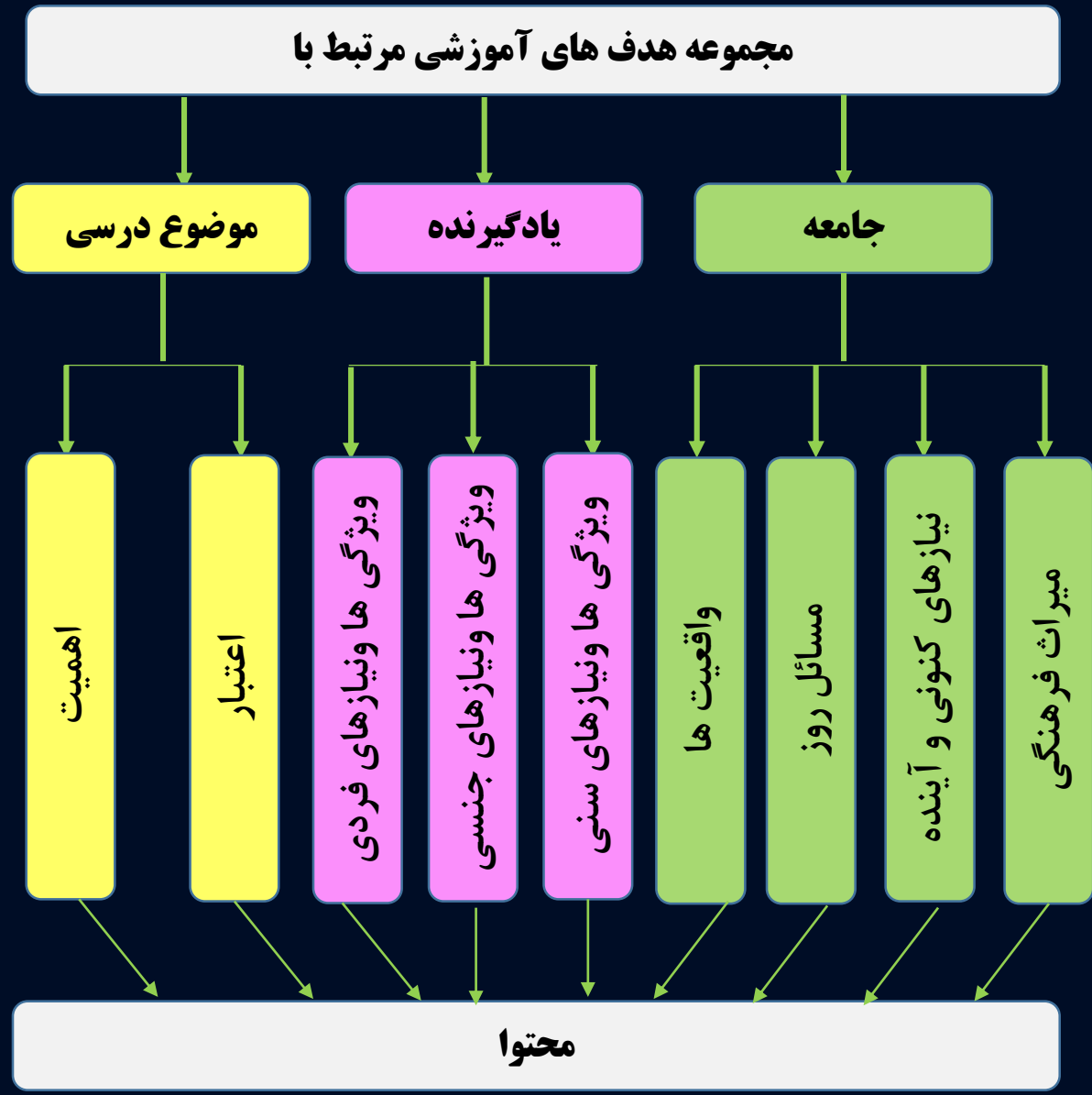
این نیاز برای معلم ،
مربی و استاد حالتی
مضاعف دارد چرا که :

نکات بیان شده در انتخاب محتوا محدود به کتاب درسی نمیشود و در انتخاب محتوای مواد و رسانه های آموزشی نیز صدق می کند

محتوای آموزشی علاوه بر کتاب درسی : کتب کمک آموزشی ، مجلات ، فیلم ، اسلاید و ..

محتوا و روش تدریس (تجربیات یادگیری) با یکدیگر ارتباط نزدیک و مشترک دارند .

مدل معیارهای انتخاب محتوای برنامه
درسی و آموزش (از مولف)

- با توجه به این حقیقت که مراحل رشد انسان همواره با تغییراتی همراه است اعم از : ذهنی ، شناختی ، مهارتی و ... شناخت ویژگیهای مشترک سنی یادگیرندگان، راهنمای مناسبی جهت تدوین برنامه ، تهیه عناصر و انتخاب و سازماندهی محتوا می باشد.
- توجه به ویژگی های سنی و توانایی های ذهنی یادگیرنده در برنامه ریزی درسی
 - اول : سن مناسب برای شروع آموزش رسمی را مشخص میسازد.
 - دوم : انتخاب نوع هدفهای آموزشی متناسب با توانایی ذهنی دانش آموزان
- در محتوا باید ویژگی های : تناسب بین مفاهیم با درک و فهم یادگیرنده - ارائه مفاهیم قابل درک - عینی و قابل تجربه کردن - مبتنی بودن بر تجربیات قبلی کودکان، رعایت شود.
- ویژگی ها و نیازهای عاطفی و علایق نیز با گذشت سن فرد تغییر می یابد (مانند : شدت عواطف) . چنانچه عواطف در کودک پیش دبستانی با سوم ابتدایی متفاوت است. عواطف انسان بر روی سایر ابعاد شخصیت (جسمانی ، عقلانی ، اجتماعی و اخلاقی) تاثیرگذار است که باید مورد توجه قرار گیرد.
- یکی از معیارهای انتخاب و سازماندهی محتوا با توجه به ویژگی ها و توانایی های ذهنی و علایق کودک و نوجوان :
 - ۱- انتخاب مفاهیم و مطالب قابل درک
 - ۲- تعیین نوع موضوع و مثالهای درسی مرتبط با علایق کودکان

اعتبار

سنجش میزان
دقت شاخصها

- ارزش محتوا در هر یک از موضوعات علمی و غیره ، با توجه به همخوانی آن با نظریه و یافته های معتبر روز تعیین میشود.
- مفاهیم ، اصول ، فرضیه ها و روشهایی که زمانی مطرح بوده ولی در حال حاضر معتبر نیست حتی اگر از تناسب با ویژگی ها، توانایی ها و علایق یادگیرندگان برخوردار باشد ، مفید و معتبر نخواهد بود .
- **تابا :** **ضمن تاکید معیار اعتباری گوید ، اعتبار و اهمیت محتوای برنامه درسی ، توجهات ویژه مختلفی را شامل میشود :**
 - ✓ محتوا تا چه حد دانش علمی معاصر را منعکس میسازد .
 - ✓ تغییر سریع دانش موجب منسوخ شدن حقایق ، مفاهیم و نظریه ها میشود. در نتیجه : موجب کهنه و منسوخ شدن موضوعات درسی مطرح شده در برنامه درسی می گردد .
- **نیکلس و نیکلس :** **ضمن تاکید معیار اعتباری گویند ، بسیاری از کتابهای درسی ، روشها ، آزمایش ها و فرضیه های منسوخ شده در مدارس داشته ایم که دیگر سودی ندارند . این یعنی معلمان باید شانه به شانه تغییرات در زمینه خاص خودشان حرکت کنند .**

در نتیجه : محتوا یا روش در صورتی معتبر است که از طریق بکارگیری آن ، رسیدن به اهداف ممکن باشد .

تعاریفی از تحلیل محتوا

- تحلیل محتوا یکی از مهمترین روشهای تحقیق به طور مستقیم یا غیرمستقیم است. برتری این روش این است که نیازی به جمع آوری اطلاعات ندارد. اطلاعات موجودند و فقط باید استنتاج و تحلیل شوند. در این روش اندیشه و دانایی محقق نقش حیاتی دارد.
- اگر برنامه درسی نتواند معلم را تغییر دهد و بر آگاهیهای او بیفزاید، قطعاً تأثیری بر فراگیران نخواهد داشت. بنابراین باید در برنامه ریزی به تمام عناصر توجه ویژه شود و به ارائه محتوا جهت نیل به اهداف آموزشی توجه آگاهانه داشت.
- تحلیل محتوا موضوع اصلی علمی است که درباره انسان بحث می کند. به عبارتی مرکز مطالعاتی انسانی است و کوشش در این راه میتواند علوم رفتاری و اجتماعی را به شکلی اساسی تغییر دهد.
- **برنارد برلستون**: تحلیل محتوا نوعی تکنیک پژوهش است که برای توصیف عینی منظم و کمی محتوای ارتباطات با هدف نهایی تفسیر داده ها بکار می رود.
- **هولیستی**: تحلیل محتوا به هر نوع فنی اطلاق میشود که در راه استنتاج منظم و عینی ویژگیهای خاص یک متن بکار می آید.
- تحلیل محتوا روشی است شامل شناخت و برجسته ساختن خطوط اصلی یک متن اعم از مکتوب، سخنرانی، سلسله ای از تصاویر، وصیت نامه ها، نامه های خصوصی، سوالات باز یک پرسشنامه و ...

ویژگی های تحلیل محتوا

- ۱- عینی بودن (عینیت) : قابل بازبینی و بازسازی بودن - جلوگیری از تمایلات و سوگیری های محقق - نتایج مشابه برای هر تحلیل گر در یک روش مشترک - سرنوشت تحقیق دست پژوهشگر نیست بلکه اطلاعات جمع آوری شده نتیجه را تعیین می کنند (نزدیک به مفهوم پایائی)
- ۲- انتظام (منظم بودن) : ۱- روش کار و نحوه جمع آوری اطلاعات برای تمام بخش های تحقیق منظم و یکسان باشد . ۲- مقوله انتخابی تمام محتوای مربوط به موضوع مورد تحلیل را در برگیرد . ۳- داده ها جمع آوری شده پاسخگو و مرتبط با تمام سوالات و فرضیه های تحقیق باشد .
- ۳- عمومیت : ارتباط نظری بین یافته های حاصل از تحلیل محتوا .
- ۴- کمی و کیفی بودن : منظور ثبت مقادیر عددی یا فراوانیهای مقوله ها و زیر مقوله های تحقیق است و در تحلیل محتوا واحد تحلیل، قابل اندازه گیری یا شمارش باشد .
- ۵- آشکار یا نهان بودن (پیام محتوا) : یعنی توجه به متن یا پیام آشکار محتوا و اجتناب از استنباطها و پیش داوری های شخصی .

نکات

۱- لازم است مدرس از هر دو نوع محتوای پژوهشی (درگیر کردن یادگیرنده در حد مناسب) و غیر پژوهشی استفاده نماید .

۲- کاربرد روش تعیین ارزش پژوهشی تنها به کتاب درسی محدود نمیشود و میتوان در بررسی سایر کتب و رسانه های کمک آموزشی و خواندنی آزاد علمی نیز مورد استفاده قرار داد .

تفسیر نتایج

شاخص صفر ← عدم درگیری دانش آموز در فعالیت های آموزشی از طریق محتوای کتاب
شاخص ۱ ← در نیمی از اوقات درگیری یادگیرنده وجود دارد.

شاخص ۵۵ ← در هر مورد، هر جمله، هر شکل و یا منحنی، از یادگیرندگان خواسته شده، نوعی تجزیه و تحلیل انجام دهند.

● کتاب هایی که شاخص کلی آنها در مورد درگیری یادگیرنده، در فعالیت های آموزشی کمتر از ۴/۰ باشد، غیر پژوهشی هستند.

● کتاب هایی با شاخص بیش از ۵/۱، تأکیدشان روی مطرح کردن سؤالات است. در این صورت لازم است در کنار آنها از کتاب هایی با هدف ارائه اطلاعات یعنی دانش افزایی استفاده شود.

۶-۱ - نمونه‌ای از پرسشنامه تحلیل محتوای کتاب آموزش زبان

خصوصیات ظاهری

- آیا کتاب برای شاگردان جذاب و جالب است و محتوای آن در ذهن شاگردان می‌ماند؟
- آیا اندازه، حاشیه‌های خالی اطراف متن، اندازه حروف و شکلهای قابلیت استفاده از کتاب را افزایش می‌دهد؟
- آیا شکلهای باعث افزایش علاقه به کتاب می‌شود؟
- چه نوع مواد تکمیلی همراه کتاب هست (راهنمای معلم، پوستر، آزمونها...)?

چهارچوب مفهومی

- جهت‌گیری نظری کتاب چیست؟
- آیا کتاب منعکس‌کننده آخرین تحقیقات در مورد یادگیری زبان هست؟
- آیا هدفهای آموزشی کتاب به صورت واضح بیان شده است؟
- این هدفها تا چه میزان با دیدگاههای شما در مورد آموزش زبان همخوانی دارد؟

1

محتوا

- کدامیک از انواع فعالیتهای شنیدن، سخن گفتن، خواندن و نوشتن در کتاب گنجانده شده است؟
- چه میزان بر دستور زبان تأکید شده است؟
- آیا درسهای زبان و فعالیتهای مربوط به مهارتهای زبان با کلاسی که کتاب در آن به کار می‌رود متناسب است؟
- آیا کتاب شاگردان را به درگیر شدن بیشتر با محتوای آن فرا می‌خواند؟
- آیا کتاب شاگردان را به تفکر نقادانه و خلاق ترغیب می‌کند؟

سازماندهی

- کتاب چگونه سازماندهی شده است؟
- آیا باید هر درس و هر بخش به ترتیب آموزش داده شود و ترتیب ارائه آن سازماندهی مناسبی از مهارتهای زبان ارائه می‌کند؟

قابلیت انطباق‌پذیری

- آیا کتاب اطلاعات لازم را برای تطبیق آن با نیازهای شخصی شاگردان ارائه کرده است؟
- آیا کتاب را می‌توان برای شاگردان، با استعداد ویژه به کار برد؟
- آیا کتاب را می‌توان برای شاگردان ناتوان در یادگیری به کار برد؟
- آیا کتاب را می‌توان برای شاگردانی که به زبان استاندارد تکلم نمی‌کنند به کار برد؟

سبک کتاب

- آیا شاگردان سبک نوشتار کتاب را می‌پسندند؟
- آیا در کتاب از تصورات قالبی و زبان کلیشه‌ای اجتناب شده است؟

2

➤ **راهبردهای شناختی** : علاوه بر ویژگیهای متعدد متن ، ویژگیهای خواننده نیز نقش تعیین کننده ای بر یادگیری کتابهای درسی دارد .

راهبردهای شناختی در برگیرنده تمام روشهایی است که فراگیر برای انتقال محتوا یک کتاب به حافظه بلند مدت خود به کار میبرد .

این راهبردها شامل : تمرکز حواس - رمزگذاری اطلاعات و فراشناخت (آگاهی فرد و کنترل او بر تفکر و یادگیری اش) میشود.

➤ از راهبردهای مورد استفاده هنگام یادگیری متون :

شرح و بسط حاشیه ای

تشخیص اطلاعات با اهمیت تر

توجه به هدفهای نگارنده متن

رمزگردانی اطلاعات

بکارگیری پیش دانسته ها

تحقیقات نشان داده است ، بعضی از انواع راهبردهای مطالعه مانند : آموزش نحوه تهیه سرفصل یا آموزش نمایش نموداری ساختار متن

باعث بهبود کیفیت یادآوری شاگردان از محتوای متن میشود. نتیجه عملی این تحقیقات میگوید : باید کاربرد آگاهانه راهبردهای

شناختی را به شاگردان آموزش داد . یعنی شاگرد باید از علت ، زمان ، مکان و چگونگی استفاده از راهبردهای خاص آگاه باشد .